Jongerenwerk Present
Visitatie jongerenwerk Leeuwarden

December 2008

VOORWOORD

Op verzoek van de gemeenteraad van Leeuwarden heeft een externe, onafhankelijke commissie een visitatie gedaan van het jongerenwerk. De commissie is gevraagd te bekijken hoe het met het jongerenwerk in Leeuwarden gaat en aanbevelingen te doen voor eventuele verbeteringen. De commissie, bestaande uit Ate Alkema, Micha de Winter en ondergetekende, heeft de opdracht voor de visitatie met plezier aanvaard.

De commissie hoopt met dit rapport een bijdrage te leveren aan de versterking van de kwaliteit van het jongerenwerk in Leeuwarden. De commissie is zich er van bewust dat een visitatie daarbij een beperkt instrument is. Een visitatie kan immers niets meer dan een momentopname zijn en een indruk geven; de visitatie betreft geen gedetailleerd onderzoek. De commissie is van mening dat haar bevindingen samen met die van andere evaluaties, zowel van de gemeente als van betrokken instellingen, van nut kan zijn in het totale beleidsproces. Het valt de gemeente te prijzen dat ze een dergelijk instrument, als een van de eerste gemeenten in Nederland, op het terrein van het jongerenwerk hanteert.

De commissie heeft met veel betrokken personen gesprekken gevoerd. De algemene indruk is dat de mensen die in Leeuwarden actief zijn in het jongerenwerk gemotiveerd en betrokken hun werk doen. In deze rapportage geeft de commissie een aantal bevindingen en aanbevelingen. Die aanbevelingen hebben voor een groot deel te maken met het afbakenen en helder uitdragen van de rol en het doel van het jongerenwerk. Daarnaast zijn er enkele aanbevelingen op het gebied van organisatie en aansturing.

Voor de visitatie zijn gesprekken gevoerd met de jongerenwerkers, het management, vertegenwoordigers van netwerkpartners, ambtenaren, de verantwoordelijke wethouder en raadsleden. De commissie dankt alle betrokkenen voor hun openhartigheid en dat geldt in het bijzonder de jongeren die over hun activiteiten hebben verteld en hun mening gaven over het jongerenwerk. Ten slotte dankt de commissie Engbert Boneschansker en Els Kornelis (Bureau Beleidsonderzoek) voor hun meer dan voortreffelijke ondersteuning bij deze visitatie.

Peter Lankhorst
voorzitter

INHOUD

ALGEMEEN

1 AANLEIDING, OPZET EN ACHTERGROND 7
1.1 Aanleiding, doel en opzet visitatie 7
1.2 Ontwikkelingen in het jongerenwerk: participatie, presentie, preventie 9
1.3 Jongerenwerk in Leeuwarden 11
1.4 Leeswijzer 12

BEVINDINGEN

2 DOEL EN FUNCTIE JONGERENWERK 15
3 KWALITEIT JONGERENWERK 19
4 SAMENWERKING MET NETWERKPARTNERS 21
5 ORGANISATIE EN AANSTURING DOOR GEMEENTE 23

EVALUATIE

6 ALGEMENE CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN 27
6.1 Algemene conclusies 27
6.2 Aanbevelingen 29

BIJLAGEN

Bijlage I: Motie gemeenteraad 31
Bijlage II: Samenstelling visitatiecommissie 33
Bijlage III: Gesprekspartners 35
Bijlage IV: Relevante documentatie 37

1 AANLEIDING, OPZET EN ACHTERGROND

1.1 Aanleiding, doel en opzet visitatie

Aanleiding: vraag van gemeenteraad

Op verzoek van de gemeenteraad van Leeuwarden heeft een externe, onafhankelijke commissie een visitatie gedaan van het jongerenwerk. De commissie is gevraagd te bekijken hoe het met het jongerenwerk in Leeuwarden gaat en aanbevelingen te doen voor eventuele verbeteringen. Het jongerenwerk wordt in opdracht van de gemeente Leeuwarden uitgevoerd door twee instellingen: Hulp en Welzijn Leeuwarden (HWL) en Welzijn Leeuwarden (WL).

De aanleiding voor de vraag om een visitatie lag in een aantal gedachten over het jongerenwerk die bij de raad leefden. Zo had de gemeenteraad behoefte aan een externe, objectieve visitatie, omdat tot nu toe de instellingen eigenlijk zichzelf evalueren via (half)jaarrapportages en jaarverslagen. Bij de raad leven bovendien allerlei vragen, zoals de vraag hoe het jongerenwerk er uit zou moeten zien: moet het meer op scholen gestalte krijgen, wat de laatste tijd via projecten gebeurt, of juist meer in de wijk.[1] En wat zou de omvang van het jongerenwerk moeten zijn: financieel en in arbeidsplaatsen?[2]
Meer algemeen is de vraag of het jongerenwerk doet wat ze moet doen en of het effectief is: werkt het? De indruk bij de raad is soms dat het jongerenwerk 'slimmer' kan worden aangepakt, bijvoorbeeld in combinatie met de aanpak van schoolverlatersproblematiek. De indruk is ook dat het jongerenwerk probleemjongeren niet altijd op tijd aan de hulpverlening overdraagt en dat kan ten koste gaan van meer algemene taken van het jongerenwerk.
Daar komt nog bij dat in Leeuwarden de bijzondere situatie is dat het jongerenwerk door twee instellingen wordt uitgevoerd, die bovendien op een iets verschillende wijze worden aangestuurd door de gemeente. Het is voor de gemeenteraad interessant om te kijken of die situatie goed of juist niet goed werkt.

De visitatie

De visitatie is per motie gevraagd door de gemeenteraad. De wethouder heeft dat verzoek overgenomen.[3] De opdracht voor de visitatiecommissie komt daarmee formeel gezien van de wethouder. De commissie biedt haar rapportage dan ook aan aan de wethouder.

De gemeente heeft een commissie samengesteld met leden die geen binding hebben met de gemeente Leeuwarden en de betrokken welzijnsinstellingen. De commissie bestond uit Peter Lankhorst (voorzitter), Ate Alkema (secretaris) en Micha de Winter (lid). In een bijlage is een kort profiel van de commissieleden opgenomen. De commissie is in haar werkzaamheden ondersteund door Els Kornelis en Engbert Boneschansker (Bureau Beleidsonderzoek).

De commissie heeft haar werkzaamheden onafhankelijk van de gemeente Leeuwarden uitgevoerd. De gemeente was niet inhoudelijk betrokken bij de werkzaamheden van de commissie. De gemeente was alleen betrokken bij het praktisch organiseren van de gespreksbijeenkomsten.

---

[1] Het idee van jongerenwerk op school is afkomstig van twee raadsleden (dhr. Feddema, VVD, en dhr. Van Olfen, PvdA) n.a.v. problemen met pesten en geweld op scholen. Het idee is geïnspireerd op een soortgelijk initiatief in Deventer.
[2] Nu is gewerkt met een kengetal van fte per inwoner, maar of je daarmee voldoende effectief jongerenwerk mee hebt, is niet van tevoren duidelijk.
[3] De motie is in de bijlagen opgenomen.

In de motie wordt gesproken over een 'ondersteunende rol' van de gemeenteraad. Deze rol is ingevuld door als commissie met een vertegenwoordiging van de raad over doel en opzet van de visitatie te spreken.

Vragen visitatie

De opdracht van de raad (motie van 28 januari 2008) betreft de volgende vragen: wat is de effectiviteit en efficiency van het jongerenwerk, is er voldoende jongerenwerk (op school en in de wijk), en sluit het aanbod aan bij de behoefte van de doelgroep?

De visitatiecommissie heeft het doel van haar werk opgevat als:
- *het bekijken hoe het met het jongerenwerk in Leeuwarden gaat, in termen van kwaliteit, aansturing, effectiviteit en efficiency;*
- *het analyseren en aangeven van knelpunten;*
- *het doen van aanbevelingen voor eventuele verbeteringen.*

De visitatiecommissie heeft de vragen van de gemeenteraad opgevat met de nadruk op de wijze van aansturing en op kwaliteitsborging. De vraag naar de analyse van effectiviteit en efficiency, zoals die in de motie van de gemeenteraad wordt genoemd, is op een genuanceerde manier meegenomen. Op basis van een visitatie zijn daar namelijk geen harde uitspraken te doen, zeker niet in vergelijking met andere gemeenten. Over het algemeen ontbreken voor het jongerenwerk betrouwbare, landelijke kengetallen waarmee iets over effectiviteit en efficiency kan worden gezegd.[4]

Vragen voor de visitatie zijn onder meer:
- Hoe zijn doelstellingen vastgesteld en hoe worden die gemonitord en geëvalueerd?
- Wat wordt gedaan om effectiviteit en efficiency te waarborgen?
- Wat is het oordeel over de kwaliteit van het jongerenwerk?
- Is er een kwaliteitszorgsysteem of beleid voor kwaliteitszorg?
- Is er voldoende jongerenwerk (op school en in de wijk)?
- Komt men toe aan de zaken die men wil doen?
- Wordt het aanbod voldoende gebaseerd op de behoefte van de doelgroep?
- Hoe verloopt de samenwerking met netwerkpartners (jeugdzorg, onderwijs, politie, enz.)?[5]
- Hoe verloopt de samenwerking en afstemming tussen HWL en WL?
- Hoe verloopt de aansturing door de gemeente en de aansturing intern bij de aanbieders (HWL en WL)?

Een visitatie is altijd een momentopname. Deze visitatie betreft niet een uitgebreid onderzoek naar kwaliteit, aansturing, effectiviteit en efficiency. De onderzoeksvragen zijn voornamelijk beantwoord op basis van gesprekken en (beperkte) documentanalyse. De visitatie analyseert daarmee het jongerenwerk niet diepgravend en niet volledig op alle mogelijke aspecten. Het karakter van de visitatie maakt het wel mogelijk om vragen en knelpunten rond het jongerenwerk te signaleren en inhoudelijk onderbouwde adviezen te geven. De gemeente heeft aangegeven dat de visitatie een van de bouwstenen is voor een meer algemene evaluatie van het jongerenwerk.

Activiteiten en verantwoording

De visitatie is in twee gespreksronden in oktober gehouden.[6] Voor de gesprekken werden zowel de jongerenwerkers zelf uitgenodigd als het management van WL en HWL. Daarnaast zijn gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van netwerkpartners, ambtenaren, de

[4] Zie bijvoorbeeld Griensven, 2003.
[5] Met netwerkpartners worden de organisaties bedoeld die zich ook met jongeren bezig houden en met wie het jongerenwerk op de een of andere wijze samenwerkt, zoals jeugdzorg, maatschappelijk werk, politie, onderwijs, verslavingszorg en sport.
[6] 22 en 28 oktober 2008.

verantwoordelijke wethouder en raadsleden. In een bijlage is een overzicht van gesprekspartners weergegeven. De commissie heeft ook enkele activiteiten van het jongerenwerk bezocht in een buurthuizen en op scholen.[7]
Voorafgaand aan de gesprekken is informatie verzameld aan de hand van een korte enquête onder jongerenwerkers en teamleiders. De resultaten van de enquête zijn in het rapport verwerkt.
Verder is er ter voorbereiding van de gesprekken een beknopte analyse gemaakt van de informatie in halfjaarrapportages, evaluatierapporten en andere documenten. In een bijlage staat een overzicht van relevante documenten.

1.2 Ontwikkelingen in het jongerenwerk: participatie, presentie, preventie

In deze paragraaf worden enkele ontwikkelingen beschreven die in het algemeen voor het jongerenwerk in Nederland gelden. Daarbij wordt met name ingegaan op (ontwikkelingen) in doel en functie van het jongerenwerk. Deze paragraaf geeft achtergrondinformatie bij de bevindingen van de visitatiecommissie.

Voor het jongerenwerk zijn in de loop der tijd verschillende doelstellingen benoemd:[8]
- het bieden van vrijetijdsbesteding;
- bevorderen van participatie van jongeren bij het ontwikkelen van beleid en organisatie van activiteiten;
- het bieden van ontwikkelingskansen voor jongeren in achterstandssituaties;
- preventie van probleemgedrag bij risicojongeren.

De opvattingen over de taak van het jongerenwerk lopen uiteen. Uit een enquête onder de Nederlandse gemeenten blijkt dat 46% van de gemeenten het actief benaderen van jongeren en oplossingen zoeken voor hun problemen als belangrijkste taak voor het jongerenwerk zien. Het organiseren van recreatieve activiteiten komt op de tweede plaats met 32%.[9]

De doelstellingen kunnen globaal worden onderscheiden naar vorming en preventie.
Met de vormende doelstelling worden jongeren in aanraking gebracht met vormen van vrijetijdsbesteding, zoals sport en cultuur, en participeren ze in bredere zin in de maatschappij. Ook het participeren in de organisatie van activiteiten is in deze zin vormend, evenals deelname aan jongerenraden of jeugdpanels. Hoewel participatie ook ingezet kan worden als middel om jongeren in achterstandsituaties ontwikkelingskansen te bieden, is het bevorderen van participatie net zo goed een vormende doelstelling op zichzelf, bijvoorbeeld gericht op ontwikkeling van 'goed burgerschap', niet gerelateerd aan problematiek.

Meestal wordt onder de preventieve taak van het jongerenwerk verstaan: het voorkomen dat jongeren uit de risicogroepen probleemgedrag ontwikkelen. Preventie kan echter breed worden opgevat. Preventie kan meer en minder intensief en gericht op specifieke groepen plaatsvinden. Een onderscheid van preventie is bijvoorbeeld:[10]

I. *universele preventie* gericht op de hele populatie; hieronder valt voorlichting, pedagogische advisering, begeleiding en training, het bevorderen van sociale steun en zelfhulp en praktische hulp.
II. *vroegtijdige selectieve interventie* gericht op populaties met bepaalde risicokenmerken, zoals jongeren uit achterstandswijken.

---

[7] Jeugdsoos in wijk Bilgaard (WL), jeugdsoos centrum HWL, Comenius, locatie Esdoornstraat (vmbo, met Loco Bussa), Piter Jelles Nijlân (vmbo).
[8] Griensven 2004.
[9] Griensven 2004.
[10] De Inventgroep een continuüm beschreven van universele preventie van problematiek tot behandeling in haar rapport 'Vroegtijdige signalering en interventies bij opvoed- en opgroeiproblemen'. Zie Hermanns, J. Öry, F., Schrijvers, G., Junger, M. en Blom, M.,(2005) *Helpen bij opgroeien en opvoeden: eerder, sneller en beter.* Een advies over vroegtijdige signalering en interventies bij opvoed- en opgroeiproblemen.

III. *vroegtijdige geïndiceerde preventie bij individuen* die op basis van een screening als risicovol worden beschouwd; er is dan nog geen probleem ontstaan en er zijn ook nog geen signalen van een risicoproces.
IV. *vroegtijdige interventie bij signalen van risicogroepen*, dat wil zeggen beginnende problemen.
V. *interventies* in termen van zorg en behandeling van vastgestelde problemen.

Het jongerenwerk wordt de laatste jaren steeds meer ingezet met het oog op preventie van allerlei problemen zoals voortijdig schoolverlaten, werkloosheid, overlast en verslavingen.[11] De doelgroep van het jongerenwerk lijkt te verschuiven van alle jongeren naar risicojongeren en de doelstelling lijkt te verschuiven van universele preventie naar voorkoming van problemen bij risicogroepen en hulpverlening bij beginnende problematiek. Ook de vrijetijdsbesteding lijkt steeds meer probleem gerelateerd te zijn en in het teken van preventie komen te staan.

In deze rapportage maken we gebruik van het begrip 'presentie'.[12] Met dat begrip wordt het brede scala aan ondersteuning en begeleiding benoemd dat ingezet kan worden vanuit het aanwezig en beschikbaar zijn van jongerenwerkers. Met de term presentie wordt benadrukt dat het beschikbaar zijn van jongerenwerkers, het aanwezig zijn in het publieke domein ter algemene ondersteuning, op zichzelf een taak van het jongerenwerk kan zijn, niet gerelateerd aan specifieke problematiek. Vanuit presentie kan invulling worden gegeven aan de vormende taken en de universele preventie. Vanuit presentie kan eveneens beginnende problematiek worden gesignaleerd en kunnen jongeren worden doorverwezen.

Presentie in het publieke domein betekent dat naast de vormende taken, het jongerenwerk vooral actief is op de eerste twee niveaus van preventie. Bij zowel de vrijetijdsbesteding als het vindplaatsgerichte jongerenwerk bieden de jongerenwerkers ondersteuning door jongeren met raad en daad bij te staan. De ondersteuning varieert van het geven van tips en het bieden van 'een luisterend oor' tot het helpen organiseren van activiteiten en coachend begeleiden. De jongerenwerker kan door beschikbaar te zijn een relatie met de jongere opbouwen van waaruit vertrouwen en steun wordt geboden. Daarnaast kunnen de activiteiten voor vrijetijdsbesteding andere contacten bevorderen die de sociale steun vergroten.

In een schema kan een en ander als volgt worden weergegeven.

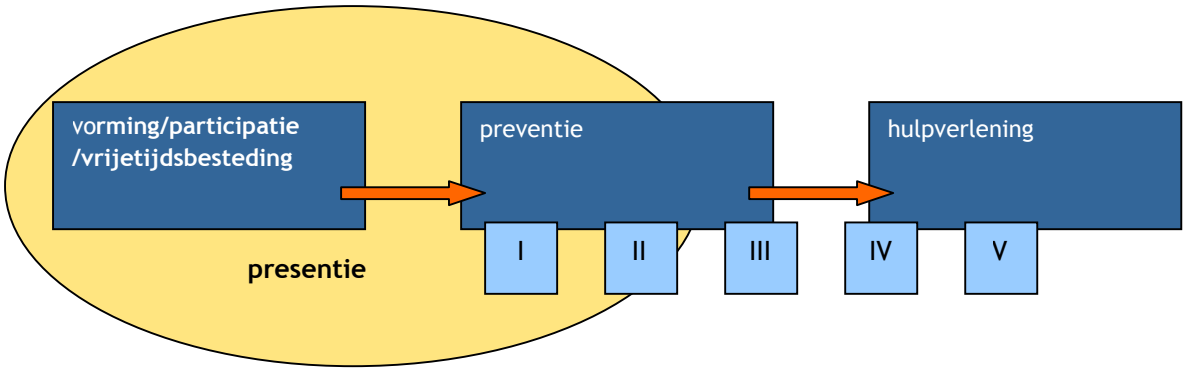

De WMO (Wet Maatschappelijke Ondersteuning) is bedoeld om maatschappelijke participatie te bevorderen. De nadruk bij de uitwerking van de wet ligt bij prestatieveld 2 (jeugdbeleid) op jongeren met probleemgedrag en preventie daarvan. Onder deze wet vallen echter ook maatregelen die participatie in ruimere zin bevorderen. Vanuit prestatieveld 4 (vrijwilligerswerk en mantelzorg) kunnen maatschappelijke stages en vrijwilligerswerk worden gestimuleerd. Het vormende aspect van jongerenwerk, het

[11] Griensven, 2003.
[12] De term presentie is ontleend aan de presentietheorie (in Nederland bekend door Andries Baart; zie Baart, 2001). Het voert te ver om deze specifieke theorie en methodiek hier uit de doeken te doen.

bevorderen van deelname aan maatschappelijke activiteiten, kan hierin op dezelfde wijze passen. De WMO wordt vooral als 'participatiewet' gezien, maar in de praktijk wordt vooral de zorg-kant uitgewerkt.

Algemeen: wat doet het jongerenwerk?

Het jongerenwerk omvat een breed terrein van activiteiten voor jongeren, aangeboden door zowel professionele als vrijwilligersorganisaties. Kenmerkend is dat het (1) niet om commerciële activiteiten gaat, en (2) zich afspeelt in de vrije tijd, buiten school, werk en gezin. De activiteiten van het jongerenwerk kunnen de functie hebben van recreatie en ontmoeting, opvang en ondersteuning, informatie en voorlichting, educatie en vorming, en zorg en hulpverlening.

De volgende werkvormen worden onderscheiden:

- **professioneel sociaal-cultureel jongerenwerk voor jongeren van 10 tot 20/23 jaar: buurt- en omgevingsgericht jongerenwerk en open jongerenwerk**
- **professioneel tienerwerk voor 10 tot 15-jarigen**
- **ambulant jongerenwerk en straathoekwerk**
- **vrijwillig jongerenwerk**
- **sportbuurtwerk**

Het professionele sociaal-culturele jongerenwerk is meestal ondergebracht bij lokale of regionale instellingen voor sociaal-cultureel werk of jongerenwerk. Het sociaal-cultureel jongerenwerk kan globaal worden ingedeeld naar het open jongerenwerk, waarbij gewerkt wordt vanuit een vaste ruimte. Jongeren kunnen hier in hun vrije tijd terecht voor ontmoeting en recreatie. Hier vanuit kunnen ook activiteiten worden georganiseerd voor en door de jongeren. In het buurt- of omgevingsgericht jongerenwerk wordt meestal ook vanuit een accommodatie gewerkt, maar zoekt de jongerenwerker de jongeren die daar niet naar toe komen ook op in de buurt of wijk.
Bij het tienerwerk gaat het vaak om meer gestructureerde activiteiten en wordt vaak samengewerkt met het onderwijs.
Het ambulante, of vindplaatsgerichte, jongerenwerk is niet gebonden aan accommodaties. Het gaat meestal om een combinatie van dienstverlening en vrijetijdsbesteding en richt zich op dezelfde doelgroepen als het sociaal-cultureel werk. Het straathoekwerk is gericht op het in contact komen met jongeren in problematische situaties.
Het vrijwillige jongerenwerk wordt geboden vanuit onder meer buurt- en dorpsorganisaties, scholen, kerken, spel- en interesseorganisaties en allochtone zelforganisaties.
Ten slotte kan nog het sportbuurtwerk onderscheiden worden, dat in verschillende vormen wordt georganiseerd.

Uit: Griensven, 2004, SGBO, 2003.

1.3 Jongerenwerk in Leeuwarden

In deze paragraaf wordt een beschrijving gegeven van het jongerenwerk in Leeuwarden, en wordt aangegeven wie het uitvoert en wat voor projecten en activiteiten worden gedaan.

Het jongerenwerk in Leeuwarden dat onderdeel is van het gemeentelijk beleid wordt uitgevoerd door twee organisaties:

- Hulp en Welzijn Leeuwarden (HWL);
- Welzijn Leeuwarden (WL).

Naast het professionele jongerenwerk van HWL en WL zijn er andere organisaties die activiteiten voor jongeren organiseren. In Leeuwarden is op sportgebied, naast een groot aantal sportverenigingen, de BV Sport actief met sportactiviteiten voor jongeren (veelal op scholen). Ook allochtone organisaties hebben activiteiten waar jongeren op af komen.[13] Verder zijn er kerkelijke organisaties met aanbod voor jongeren (jeugd- en jongerenpastoraat en Youth for Christ). Ten slotte is er op cultureel gebied een poppodium dat zich in de programmering deels richt op jongeren en studenten in Leeuwarden.[14]

[13] Met name via het Kleurrijk Beraad.
[14] Poppodium Romein.

Jongerenwerk in Leeuwarden, HWL, WL

	HWL	WL
Organisatiegrootte (totaal)	123 medewerkers	19 medewerkers (SWL, voor fusie)
Aantal jongerenwerkers (personen)*	10	8
Totaal budget instelling	3.429.500 (2008)**	951453 (2007)
Gemeentelijke subsidie jongerenwerk (reguliere subsidie en projecten)	744.800 euro (2008)	280.600 euro (2008)
Aandeel jongerenwerk in totale budget instelling	22% (2008)	34% (2007)****
Doelgroep/bereik jongeren**	400- 580 in de wijk, waarvan 194-270 intensief	160-280 in de wijk, waarvan 110-170 intensieve contacten
Wijken	Aldlân Bilgaard Binnenstad Cambuursterhoek/Tjerk Hiddes Camminghaburen Heechterp Schepenbuurt Vrijheidswijk Wielenpolle	Achter de Hoven Huizum-oost Huizum-west Vossenparkwijk Westenkwartier Zuiderburen Westeinde

*Inclusief teamleiders; exclusief stagiairs.
** Totale gemeentelijke subsidie HWL.
*** De gegevens hebben betrekking op 2006 en zijn afkomstig uit de Enquête jongerenwerk 2006.
**** Inclusief jongerenwerk SWOL.

Bron: opgave HWL/WL, jaarverslagen 2007, rekeningen 2007, Enquête jongerenwerk 2006, berekening BBO

HWL is de grootste welzijnsorganisatie in Leeuwarden en houdt zich naast jongerenwerk bezig met een breed pakket van andere welzijnsactiviteiten.

WL is recent ontstaan uit een fusie tussen Stichting Wijkwerk Leeuwarden (SWL) en twee andere organisaties voor welzijnswerk, de Stichting Welzijn Ouderen Leeuwarden (SWOL) en de Stichting Startpunt voor Inburgering in de Nederlandse Samenleving (STINS).[15] Van de drie fusiepartners hield SWL zich bezig met het jongerenwerk.

De werkzaamheden van beide organisaties voor jongerenwerk zijn verkaveld over verschillende wijken in Leeuwarden. De gemeente hanteert het uitgangspunt: 'één aanbieder in één wijk'. De laatste tijd zijn er echter steeds meer projecten – waarin ook wordt samengewerkt – op stedelijk niveau.

1.4 Leeswijzer

De bevindingen uit de visitatie zijn in het vervolg van deze rapportage thematisch beschreven. De thema's zijn:

- doel en functie jongerenwerk (hoofdstuk 2);
- kwaliteit jongerenwerk (hoofdstuk 3);
- samenwerking met netwerkpartners (hoofdstuk 4);
- organisatie en aansturing door gemeente (hoofdstuk 5).

Per hoofdstuk wordt een aantal conclusies getrokken. De bevindingen en conclusies zijn afzonderlijk doorlopend genummerd; de conclusies met een 'C' ervoor. Aan het eind van de rapportage volgt een aantal hoofdconclusies en worden aanbevelingen gedaan (hoofdstuk 6). In de tekst wordt op een aantal plaatsen in een kader een feitelijke toelichting op de gang van zaken gegeven.

[15] De fusie was per 1 augustus 2008.

Activiteiten en projecten van HWL en WL*

HWL	WL
Uit Enquête jongerenwerk 2006: • Inloopactiviteiten (9 wijken) • Grootschalige activiteiten (6 wijken) • Ondersteuning vrijwilligersgroepen jongeren (participatie) (5 wijken) • Dienstverlening: vroegsignalering, informatie en advies, actieve toeleiding naar hulpverlening (47 jongeren) • Vindplaatsgericht jongerenwerk (290 jongeren) • Deelname netwerken met netwerkpartners • Contacten ouders • Ondersteuning volwassen vrijwilligers (5 wijken) • Educatieve activiteiten (4 wijken) • Meidengroepen (4 wijken) • Huiswerkklas, hulpverleningsspreekuur (4 wijken) Uit jaarverslag HWL 2007: • Jonge moedergroep • Jonger vadergroep • High Five: voetbal project voor overlastbestrijding • Loco Busa: bus als mobiele jongereninloop. Uit: subsidiebeschikkingen 2008 • Jongerencoach: coaching, activering en toeleiden naar hulpverlening voor 10-16/18-jarigen • Tienerwerk op Brede Scholen in 4 wijken: kennismaking en activiteiten voor groepen 7 en 8 • Onderwijs (Comenius): jongerenwerkers op school gericht op contacten/signalering (twee locaties)	Uit Enquête jongerenwerk 2006: • Inloopactiviteiten (3 wijken) • Grootschalige activiteiten (4 wijken) • Ondersteuning vrijwilligersgroepen jongeren (participatie) (6 wijken) • Dienstverlening: vroegsignalering, informatie en advies, actieve toeleiding naar hulpverlening (25 jongeren) • Vindplaatsgericht jongerenwerk (229 jongeren) • Deelname netwerken met netwerkpartners • Contacten ouders • Ondersteuning volwassen vrijwilligers (5 wijken) Uit jaarverslag SWL 2007: • Jongeren Advies Raad (JAR): ondersteuning • Weerbaarheidsproject risicojongeren • Project jonge Antillianen: weerbaarheid, vrijwillige inzet • Graffitiproject • Terreinbeheer • Buurthuisbeheer Uit: subsidiebeschikkingen 2008 • Jongerencoach: coaching, activering en toeleiden naar hulpverlening voor 10-16/18-jarigen • Tienerwerk op Brede School Potmarge: kennismaking en activiteiten voor groepen 7 en 8 • Onderwijs (Piter Jelles): jongerenwerkers op school gericht op contacten/signalering (in periode 2005-2007 een kleine 700 jongeren bereikt, waarvan met ca. 7 % een intensief begeleidingstraject werd doorlopen)[16]

* De gegevens hebben betrekking op 2006 en zijn afkomstig uit de Enquête jongerenwerk 2006, tenzij anders aangegeven.

[16] Beleidsnotitie jongerenwerk 2008-2010.

2 DOEL EN FUNCTIE JONGERENWERK

Bevindingen doel en functie

2.1 Uit de contacten die de commissie heeft gehad met jongeren kwam naar voren dat jongeren zowel het aanbod van activiteiten als het contact met jongerenwerkers van belang vinden. Deelname aan activiteiten zoals play station, tafeltennis, muziek, internet, Loco Bussa, panna kooi vinden deelnemende jongeren leuk. Daarnaast vinden jongeren de contacten met jongerenwerkers goed.

2.2 In de visie van de wethouder is het algemene doel voor het jongerenwerk het bevorderen van het opgroeien tot volwaardige burgers. Concreet betekent dat school of werk. Dit moet worden gedaan door bevorderen van participatie en begeleiden van jongeren. Meer specifiek gaat het om een breed aanbod van vrijetijdsbesteding, participatie, contacten, signalering, doorverwijzing bij problemen, en educatie en voorlichting.

Doel jongerenwerk van gemeente Leeuwarden

De gemeente Leeuwarden heeft de volgende doelstelling geformuleerd voor het jongerenwerk: bevorderen van het opgroeien van jongeren tot volwaardige burgers door het bevorderen van de participatie van jongeren en het begeleiden van jongeren bij het proces van volwassenwording.

Werkdoelen zijn:
- **bieden van plezierige en constructieve vrijetijdsbesteding aan jongeren;**
- **bijdragen aan een integrale aanpak in het kader van jeugdbeleid, vooral voor jongeren die een extra steuntje in de rug nodig hebben.**

Functies zijn:
- **contact leggen en inventariseren vragen en behoeften, mede in verband met preventie van problemen;**
- **ontmoeting en recreatie;**
- **participatie in organiseren van activiteiten en daarmee in bredere zin participeren in de samenleving en contacten hebben met ouders, omwonenden, andere jongeren en volwassenen;**
- **vroegsignalering, luisterend oor bieden, informatie en advies geven, actief doorverwijzen bij problemen;**
- **educatie: overdragen van kennis en vaardigheden, culturele activiteiten en educatieve activiteiten.**

Specificatie:
HWL: het bieden van begeleiding aan en het verzorgen van maatschappelijke activering van jongeren samen met die jongeren
SWL: extra verantwoordelijkheid ten aanzien van overlast door jongeren in bepaalde wijken

Uit: Kaderstellende beleidsnotitie jongerenwerk, 2004, algemene subsidiebeschikking HWL, 29 november 2007, en algemene subsidiebeschikking SWL, 14 mei 2008

2.3 Volgens gemeenteraadsleden ligt het accent van het jongerenwerk nu teveel op veiligheid. Men vindt dat het jongerenwerk meer gericht moet zijn op alle jongeren én het voorkomen van afglijden. Dus: signaleren en preventie van problemen, maar ook meer algemeen aanbod.

2.4 HWL ziet als hoofddoel dat jongeren zich kunnen handhaven in de samenleving. Het jongerenwerk moet vooral gericht zijn op preventie, juist ook bij jongere leeftijden (tienerwerk), maar heeft ook een meer algemene 'verheffende' taak. Doelgroep zijn vooral jongeren die risico lopen, en niet echte randgroepjongeren. In de visie van HWL zijn jongerenwerkers verantwoordelijk voor overdracht naar hulpverlening. Het jongerenwerk moet niet het werk van hulpverlening doen. HWL richt zich in de activiteiten meer op preventie en signalering.

Doel jongerenwerk HWL:

Het doel van de activiteiten van het jongerenwerk van HWL is een plek creëren voor de jongeren waar ze zich thuis voelen en het gevoel krijgen erbij te horen. Het jongerenwerk stimuleert de ontwikkeling van jongeren, met name probleem - en risicojongeren.
Uit: Jaarverslag HWL 2007

Doel jongerenwerk WL:

SWL ziet jongerenwerk als instelling die tijdig problemen kan signaleren en tijdig de vinger kan leggen op kwetsbare plekken. Het is de kunst van jongerenwerkers om de problemen van een jongere in kaart te brengen en samen aan te geven wat belemmeringen zijn en hen te ondersteunen bij het vinden van een adequaat (hulpverlenings)traject.
Uit: Jaarverslag SWL 2007

2.5 WL ziet als belangrijkste functie van het jongerenwerk eveneens preventie, vooral bij de jongere groepen. Doel van het jongerenwerk is jongeren door een woelige periode heen te helpen, met name jongeren die de begeleiding niet van hun ouders krijgen. Het gaat om begeleiden, pragmatische hulp verlenen, en signaleren en doorverwijzen. WL heeft verhoudingsgewijs meer contacten met probleemjongeren dan HWL. WL heeft weinig activiteiten in de zin van soos of recreatieve activiteiten. Het accent ligt op vindplaatsgericht werken en coaching op school en in de wijken.

2.6 Volgens netwerkpartners gaat het bij jongerenwerk om contacten, laagdrempeligheid, signalering en preventie, en vrijetijdsbesteding. Het is nogal eens onduidelijk waar het jongerenwerk eindigt en waar het werk van de hulpverlening begint. Er is nu een 'grijs gebied' tussen wat jongerenwerk doet en wat hulpverlening doet. Een constatering van netwerkpartners is dat het jongerenwerk probleemjongeren vaak te lang bij zich houdt en zelf het probleem wil oplossen; er wordt dan te laat overgedragen. Er is nu wel eens teveel reactie op overlast. Er is meer aandacht nodig voor algemene activiteiten gericht op preventie.

2.7 Bij het jongerenwerk op school dient het jongerenwerk ook als 'oog en oor' voor de zorgfunctie die scholen hebben. Scholen krijgen meer inzicht in wat jongeren buiten school doen en bezig houdt. Het jongerenwerk breidt haar contacten uit en wordt zo beter bekend bij een bredere doelgroep. Een bijzonder aspect van het jongerenwerk op school is dat daarmee ook jongeren van buiten de gemeente worden bereikt. Ruwweg de helft van de jongeren op de betrokken vmbo-scholen woont buiten de stad Leeuwarden.

2.8 Binnen het gemeentelijk apparaat zijn er accenten. Zo doet de task force overlast een beroep op het jongerenwerk dat vooral gericht is op risicojongeren die overlast geven. De samenhang met andere beleidsvelden en in het bijzonder het bredere jeugdbeleid is volgens direct betrokkenen niet altijd duidelijk.

2.9 Door sommige jongerenwerkers en netwerkpartners wordt gesteld dat het jongerenwerk ook een regiefunctie zou moeten hebben. Het jongerenwerk zou dus er mede voor moeten zorgen dat er geen 'gaten' in het netwerk zouden vallen.

2.10 Er is een accentverschuiving richting jongere jongeren. De indruk is dat problemen zich eerder voordoen en er bijvoorbeeld steeds vaker kinderen van 10-12 jaar ook laat op straat rondhangen. Daarom zou eerder met preventie begonnen moeten worden en zouden jongeren (kinderen) eerder kennis moeten maken met het jongerenwerk. De accentverschuiving komt tot uitdrukking in het jongerenwerk op school en tienerwerk, maar ook in initiatieven als de brede school, en Centra voor Jeugd en Gezin (CJG). Uit een enquête onder jongerenwerkers blijkt echter dat vooral de oudere groepen worden bereikt.[17]

Uit de resultaten van de enquête komt naar voren dat jongeren van 11-13 jaar in vijf wijken niet bereikt worden, van 14- 16 jaar in drie wijken niet, van 16-18 jaar in twee wijken niet en van 18-23 jaar in zeven van de vijftien wijken wel. Met name dat laatste is opvallend. Hoewel volgens de kadernotitie de prioriteit hier niet zou moeten liggen gebeurt dat toch in bijna 50% van de wijken.

Uit: Gemeente Leeuwarden, Beleidsnotitie jongerenwerk 2008-2010

2.10 Jongeren zijn niet meer zo geïnteresseerd in groepsactiviteiten die voor hen worden georganiseerd. Jongerenwerkers zoeken de jongeren daarom zelf meer op. Er heeft een verschuiving plaatsgevonden van het organiseren van activiteiten voor invulling van vrije tijd van jongeren naar signaleren en begeleiden. De activiteiten die worden georganiseerd, spreken niet meer aan. Nu worden activiteiten alleen georganiseerd als middel om contact te krijgen of om culturen bij elkaar te brengen.

2.11 Volgens gesprekspartners zou de effectiviteit van het jongerenwerk moeten blijken uit het preventieve effect. Uiteindelijk moet dat zichtbaar zijn in een vermindering van overlast, een betere sfeer en meer veiligheid op school, en meer jongeren die 'boven de streep blijven' en niet afglijden. Het jongerenwerk kan ook afgerekend worden op de waardering van netwerkpartners, bijvoorbeeld bij de overlastbestrijding of de waardering op school. In termen van preventie komt effectiviteit in feite neer op het voorkomen van maatschappelijke kosten in de sfeer van hulpverlening en inzet bij overlast. Effecten in de sfeer van participatie contacten zijn moeilijker te meten.

Conclusies doel en functie

C.1 *Ondanks dat de doelen van het jongerenwerk redelijk algemeen zijn geformuleerd, ligt de nadruk de laatste jaren meer op preventie van problemen. In de praktijk mist er echter duidelijkheid over de rol van jongerenwerk. Doelstellingen van de gemeente en de instellingen zelf en de visie van netwerkpartners op de functie van het jongerenwerk, laten ruimte voor interpretatie.*

C.2 *De verschuiving in taakstelling, die in het algemeen wel wordt geconstateerd in het jongerenwerk (zie hoofdstuk 1) is ook in Leeuwarden terug te zien. De indruk is dat de laatste jaren ook gemeenteraadsleden met het jongerenwerk problemen met jongeren wilden oplossen. Aan de andere kant zijn gemeenteraadsleden juist voor jongerenwerk op scholen, wat meer preventief is.*

C.3 *Wat de basisvoorziening van het jongerenwerk is, is eigenlijk niet helder geformuleerd. Het is nu van alles wat met in de praktijk accent op problemen. Algemene participatie en presentie in het publieke domein is ook belangrijk, maar krijgt nu minder aandacht en is minder zichtbaar.*

C.4 *Het profiel van het jongerenwerk ten opzichte van netwerkpartners is niet altijd helder. Een visie op het doel en functie van het jongerenwerk is niet volledig en expliciet opgenomen in het bredere verband van jeugdbeleid.*

[17] Uit: Gemeente Leeuwarden, Beleidsnotitie jongerenwerk 2008-2010.

C.5 *Er is behoefte bij betrokken partijen om de effecten van jongerenwerk beter inzichtelijk te maken. Daarvoor is het nodig dat doelen helderder worden geformuleerd.*

C.6 *In doel en aanpak is er een verschil tussen HWL en WL. WL zit dichter tegen hulpverlening aan en richt zich meer op probleemcategorieën. Gezamenlijk wordt er in Leeuwarden een vrij breed aanbod van jongerenwerk gedaan.*

3 KWALITEIT JONGERENWERK

Bevindingen kwaliteit

3.1 De indruk bij direct betrokkenen is dat over het algemeen het jongerenwerk goed functioneert en de kwaliteit op niveau is. Uit de gesprekken zijn geen signalen gekomen dat er slecht werk wordt verricht. De kennis die het jongerenwerk heeft van jongeren en groepen jongeren wordt hoog gewaardeerd door de netwerkpartners.Er is geen kwaliteitssysteem of beleid voor kwaliteitszorg. Kwaliteitsborging vindt plaats door evaluatie van activiteiten. Dit gebeurt door besprekingen en via (half)jaarrapportages/evaluaties. Er wordt ook naar het oordeel van betrokken jongeren, wijkbewoners en netwerkpartners gevraagd, vooral door te bespreken en te vragen naar ervaring en behoeftes.

Evaluatie van de activiteiten vindt plaats door:
- **activiteiten te bespreken met de betrokken jongeren;**
- **bespreking in werkoverleg**
- **(half)jaarrapportages/evaluaties van projecten**

Vaststellen van de waardering van jongerenwerk door:
- **jongeren: bevragen van jongeren, en enquêtes (HWL)**
- **wijkbewoners: evalueren met wijkbewoners (bij activiteiten) en bevragen van wijkpanels**
- **netwerkpartners: activiteiten- en projectevaluatie, en bespreken met netwerkpartners (WL doet dit vooral informeel)**

Uit: enquête teamleiders

3.2 Beide instellingen hebben relatief kleine teams. De meeste jongerenwerkers van HWL hebben een hbo-opleiding. Bij WL lijkt het opleidingsniveau gemiddeld wat lager. Ook is bij WL de opleiding meer divers. Bij WL zijn de jongerenwerkers meer divers in termen van leeftijd en ervaring; bij HWL bestaat het team uit relatief meer jonge, pas afgestudeerden.

3.3 Een vraag die door betrokkenen aan de orde is gesteld, is of er genoeg goed opgeleide jongeren van de opleidingen komen om aan de vraag te voldoen.

3.4 Het eigen oordeel van de jongerenwerkers over de activiteiten is overwegend positief. In termen van een rapportcijfer is het gemiddelde een 7,3. De educatieve activiteiten scoren het laagst; vindplaatsgericht werk en dienstverlening scoren het hoogst.

Eigen beoordeling jongerenwerkers van activiteiten*

	Inloop	Andere kleinschalige ontmoetingsactviteiten met een intensief programma	Grootschalige activiteiten (evenementen)	Intensief groepswerk: jeugdparticipatie (jongerenvrijwilligerswerk/-raad)	Intensief groepswerk: meidengroepen	Ondersteunen volwassen vrijwilligers	Dienstverlening (vroegsignalering, informatie en advies, actieve toeleiding)	Educatieve activiteiten (workshop/cursus /voorlichting)	Vindplaatsgericht jongerenwerk	Netwerkontwikkeling (informele, georganiseerde en activiteitennetwerk)	Gemiddeld
HWL	8,7	8,0	8,3	7,3	8,7	7,4	8,3	7,3	8,3	8,7	7,9
WL	5,3	5,7	7,3	7,0	4,5	6,8	8,3	6,0	9,0	6,3	6,6
totaal	7,0	6,8	7,9	7,3	7,0	6,6	8,3	6,3	8,7	7,5	7,3

* Er is een verschil in waardering door HWL- en WL-jongerenwerkers. De jongerenwerkers van WL geven gemiddeld een lagere beoordeling. De verschillen worden waarschijnlijk voor een deel verklaard doordat WL bepaalde activiteiten niet of minder uitvoert.

3.5 Het eigen oordeel van de jongerenwerkers over de hoeveelheid activiteiten, en het aansluiten bij en tijdig bereiken van de behoefte van de doelgroep is positief. De

kwaliteit van contacten met ouders wordt relatief laag beoordeeld. WL-jongerenwerkers zijn gemiddeld minder positief dan die van HWL.

Eigen beoordeling jongerenwerkers omvang activiteiten en bereiken doelgroep

	Hoe beoordeelt u het aanbod activiteiten voor de doelgroep wat betreft hoeveelheid activiteiten?	Hoe beoordeelt u de mate waarin wordt aangesloten bij de behoefte van de doelgroepen?	Hoe beoordeelt u de mate waarin de doelgroepen worden betrokken bij de ontwikkeling en uitvoering van activiteiten?	Hoe beoordeelt u de kwaliteit van de samenwerking met andere organisaties?	Hoe beoordeelt u de kwaliteit van de contacten met ouders?	Hoe beoordeelt u de kwaliteit van de contacten met wijkbewoners?	Hoe beoordeelt u de hoeveelheid begeleiding/supervisie?	Worden naar uw oordeel de juiste prioriteiten in het activiteitenaanbod gesteld?	Worden jongeren naar uw mening tijdig bereikt met de verschillende activiteiten?	Is er voldoende mogelijkheid voor eskundigheidsbevordering?
HWL	8,3	8,0	8,3	8,7	5,7	6,3	9,3	8,3	8,3	9,3
WL	6,0	7,3	7,7	6,3	6,3	7,7	6,8	6,3	6,7	8,0
totaal	7,3	7,7	8,0	7,5	6,0	7,0	8,3	7,3	7,5	8,7

3.6 De behoefte van jongeren wordt door de instellingen in kaart gebracht door gesprekken met individuele en groepen jongeren, waarbij ook de contacten met jongerenplatforms en JAR (Jongeren Advies Raad) worden gebruikt. WL gebruikt ook digitaal contact met jongeren (Hyves e.d.). HWL gebruikt behoefte onderzoek (enquêtes).

3.7 De belangrijkste manieren om te werken aan kwaliteitsverbetering/ professionalisering zijn deskundigheidsbevordering en scholing, en intervisie.

Conclusies kwaliteit

C.7 *De visitatiecommissie heeft van de kwaliteit van de teams van jongerenwerkers van beide instellingen een goede indruk. De teams in Leeuwarden bestaan uit gemotiveerde en geëngageerde jongerenwerkers.*

C.8 *De indruk van de visitatiecommissie is dat het jongerenwerk in Leeuwarden van een kwalitatief goed niveau is. Die indruk is mede gebaseerd op het positieve oordeel van de netwerkpartners. Er zijn echter geen harde gegevens, bijvoorbeeld in de vorm van kengetallen die de kwaliteit van het jongerenwerk kunnen vergelijken met die in andere steden.*

C.9 *Er is niet een systematisch kader waarbinnen wordt geëvalueerd. Alleen de (algemene) doelstellingen vormen impliciet een evaluatiekader. Evaluatie en monitoring van het behalen van doelen kunnen meer gestructureerd, en vaker volgens een van tevoren vastgestelde stramien. Jongeren en bijvoorbeeld ook ouders kunnen meer worden betrokken bij evaluaties.*

C.10 *De relatief kleine teams van beide instellingen hebben het risico van discontinuïteit bij uitval en beperken de mogelijkheid van specialisatie. De indruk is dat er wel goede afstemming en afspraken over samenwerking zijn of tot stand beginnen te komen.*

4 SAMENWERKING MET NETWERKPARTNERS

Bevindingen samenwerking netwerkpartners algemeen

4.1 Er is veel (intensieve) samenwerking op uitvoerend niveau. Het jongerenwerk ervaart de samenwerking met de netwerkpartners in de wijk nog als onvoldoende. De rol van het jongerenwerk in het netwerk is niet altijd duidelijk. Er is niet een jaarlijks overleg over de samenwerking op managementniveau. Er is geen overkoepelend preventie beleid van alle netwerkpartners gezamenlijk.

4.2 Er wordt niet op een gestructureerde manier geëvalueerd met de netwerkpartners. Bij de jongerenwerkers wordt gestimuleerd om altijd toetsen hoe hun werk wordt gewaardeerd. Communicatie en evaluatie vinden op het uitvoerende werkniveau plaats.

4.3 Bij WL wordt bewust gekozen om veel contacten met andere organisaties informeel 'via de achterdeur' te laten lopen. Bovendien kiest WL ervoor om problemen in de bestaande structuren op te lossen door meer in eigen hand te houden.

Voorbeeld: de samenwerking tussen WL en de politie liep in een bepaalde wijk niet naar wens in. De oplossing is gevonden door een politiefunctionaris in te huren, te detacheren vanuit de politie.

4.4 De indruk van netwerkpartners is dat WL vaker relatief dicht tegen hulpverlening aan zit, terwijl de activiteit eerder hoort bij de jeugdzorg.

4.5 Bij HWL en WL is een jongerencoach ingesteld. De jongerencoach kan worden beschouwd als een intermediair tussen hulpverlening en netwerkpartners. Als er hulpverlening nodig is, pikt de jongerencoach het op (neemt het over van de jongerenwerker) en probeert de overdracht soepel te laten verlopen. De jongerencoach is de schakel naar Bureau Jeugdzorg.

4.6 De indruk van netwerkpartners is dat als het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) goed loopt, het jongerenwerk zich meer kan richten op de vrijetijdsactiviteiten.

Bevindingen samenwerking onderwijs

4.7 Doelgroep op het scholenproject van WL zijn de jongeren met risico op voortijdig schoolverlaten. Verder staan de jongerenwerkers op de scholen voor iedereen open. De jongerenwerker die zowel op school als in de wijk werkt, ervaart dat als heel effectief. Je ziet de jongeren dan overal, het bereik is groot, en je kunt een goede band opbouwen.

4.8 Doel van het scholenproject 'Elkaar versterken' (HWL/Comenius) is in de eerste plaats dat jongeren een positieve relatie opbouwen met de omgeving waarin ze onderwijs ontvangen. De school weet niet wat jongeren doen buiten de school. Het gebied van de vrije tijd is voor jongerenwerk core business, het jongerenwerk zit niet bij het schoolmaatschappelijk werk op schoot. Functie van jongerenwerk is volgens school participatie/activiteiten, maar met name ook signalering/preventie. Juist jongerenwerkers kunnen bij risicojongeren het contact leggen en 'het verhaal op tafel' krijgen. Op het Comenius vindt men dat het jongerenwerk geen vervanging is voor de zorgstructuur. Men doet bijvoorbeeld zelf de trainingen en gesprekken in geval van problemen.

4.9 Op het aoc is het jongerenwerk juist gestopt. Redenen zijn dat men het gevoel had dat de school zelf de contacten met jongeren aardig in de greep heeft. Men wilde niet voor extra jongerenwerk betalen.

Conclusies samenwerking netwerkpartners

C.10 *De samenwerking tussen jongerenwerk en netwerkpartners loopt over het algemeen goed. Het jongerenwerk heeft veel nuttige informatie voor de netwerkpartners. De afstemming met de hulpverlening kan worden verbeterd. Voor de netwerkpartners in de wijk is de rol van het jongerenwerk nog te veel onduidelijk.*

C.11 *Er is wel samenwerking, afstemming, en overleg op uitvoerend niveau (jongerenwerk met netwerkpartners), maar er is geen duidelijke gemeentelijke visie op samenwerking en integraliteit van het aanbod. Regie op uitvoerend niveau is op dit moment een samenspel tussen jongerenwerk en hulpverlening.*

C.12 *School als vindplaats heeft toegevoegde waarde op het jongerenwerk in de wijk. Omgekeerd heeft het jongerenwerk vanuit hun wijkrelatie adequate informatie voor de school.*

5 ORGANISATIE EN AANSTURING DOOR GEMEENTE

Bevindingen organisatie en aansturing

5.1 Gemeenteraadsleden zijn intensief betrokken bij het jongerenwerk en denken actief mee over nieuwe projecten. Daarvoor wordt ook subsidie beschikbaar gesteld. Op basis van de informatie van het jongerenwerk (o.a rapportages) heeft de gemeente(raad) voldoende aanknopingspunten om kaders vast te kunnen stellen.

5.2 De netwerkpartners geven aan dat de gemeente niet teveel moet willen laten registreren; nodig is meer flexibiliteit en vertrouwen dat het jongerenwerk het goed doet. Volgens netwerkpartners richten (individuele) gemeenteraadsleden zich teveel op incidenten en is er te weinig oog voor algemene preventie. In het gesprek met de netwerkpartners werd gesteld dat het jongerenwerk de 'jojo van de samenleving' dreigt te worden.

5.3 In de visie van de wethouder komt de meer flexibele aanpak onder andere voort uit de wens van minder bureaucratie. Dat is ook iets wat de gemeenteraad wil. Bij een meer flexibele aanpak is er een spanning tussen de wens om meer vrijheid van handelen te geven en de noodzaak om daarbij duidelijk kaders aan te geven.

Flexibele aanpak

De flexibele inzet die met WL is overeengekomen, is bedoeld om beter in te spelen op actuele ontwikkelingen rond jeugdproblematiek en waar mogelijk een groter bereik van jongeren te realiseren. De wijze waarop jongeren worden bereikt is vrij. De vindplaats kan naar keuze worden ingevuld in het gezin, op school, in de vrije tijd en in de wijk. De flexibele aanpak geeft meer de mogelijkheid over de grenzen van wijken heen te werken. 2008 is een proefjaar.

5.4 Het jongerenwerk wordt in belangrijke mate bekostigd op basis van tijdelijke projecten. De basissubsidie bedraagt in 2008 bij HWL 66% en bij WL 58% van de totale subsidie. De rest betreft tijdelijke projecten zoals bijvoorbeeld jongerenwerk op school, (extra) jongerenwerk in specifieke wijken en tienerwerk.[18] Deels gaat het om afzonderlijke subsidiebeschikkingen en projectvoorstellen voor relatief kleine bedragen (< 20.000 euro).

5.5 Het feit dat er twee instellingen zijn, heeft volgens betrokkenen voor- en nadelen. De instellingen kunnen elkaar scherp houden en uitdagen tot creativiteit. Er is echter ook verlies aan inzet door concurrentie/aandacht vragen van politiek. De organisaties hebben samen een breed aanbod van werkwijzen/aanpak.

5.6 HWL is qua cultuur wat formeler, WL is 'losser' en kan flexibeler p vraag inspringen. HWL en WL groeien wel naar elkaar toe. WL werkte meer dan HWL projectmatig, met korte lijnen en grotere zelfstandigheid.[19]

5.7 WL zit nu in overgangsfase met een fusie, vertrek van een directeur en een andere teamleider.

---

[18] Bij HWL wordt vanuit de budgetsubsidie 493.300 euro aan het jongerenwerk toegerekend. Daarbovenop komen tijdelijke projectsubsidies van in totaal 251.500 euro voor jongerenwerk prioriteitsgebieden, specifiek jongerenwerk Oud-Oost/Aldlan, jongerenhuisvesting Vrijheidswijk, tienerwerk, jongerencoach, jongerenwerk op aoc, en jongerenwerk op Comenius (30.000 voor schooljaar). Bij WL gaat het om een basissubsidie van 164.100 euro (inclusief 30.000 compensatie voor tariefstijging) en 116.500 euro voor jongerenwerk Zuiderburen, tienerwerk, jongerencoach, en jongerenwerk op Piter Jelles. Bron: subsidiebeschikkingen 2008.

[19] WL/SWL is in 2001 voortgekomen uit HWL. Daaraan ten grondslag lag een verschillende visie op het jongerenwerk. Volgens een groep jongerenwerkers moest het jongerenwerk meer gericht zijn op de ernstigste groep randgroepjongeren. Omdat er rond die tijd vanuit de gemeente ook onvrede was met het jongerenwerk, en er problemen waren met groepen jongeren in een wijk, is SWL ontstaan. SWL sprong als het ware in het gat van probleemjongeren. Die oorsprong is nog steeds terug te vinden in een verschillende 'cultuur'

5.8 De conclusie van het vooronderzoek van de rekenkamercommissie van de gemeente Leeuwarden is dat de afspraken over prestaties en verantwoording bij HWL niet aanleiding zijn voor een meer gedetailleerd onderzoek.

5.9 Een derde van het aantal uren wordt besteed aan activiteiten, waarvan het grootse deel (20 %) voor inloopactiviteiten. 20% aan overhead, inclusief rapportages, en minder dan 1% aan educatieve activiteiten. HWL besteedt relatief meer tijd aan de inloopactiviteiten dan SWL, terwijl SWL meer tijd besteedt aan het vindplaatsgerichte jongerenwerk. Verhoudingsgewijs besteedt SWL ook meer tijd aan netwerkontwikkeling dan HWL. Achter het bureau worden de volgende taken verricht: contacten met netwerkpartners, registreren, plannen en ontwikkelen activiteiten, ontwikkelen folders en flyers. Tijdschrijven kost tijd, maar verantwoording voor de verschillende subsidiegevers wordt door de instellingen nodig gevonden.

Verslag vooronderzoek subsidiebeleid rekenkamercommissie Leeuwarden

Vragen: 1. Worden met gesubsidieerde instellingen afspraken over prestaties vastgelegd?
2. Leggen de instellingen verantwoording af over de prestaties?
3. Treft de gemeente maatregelen wanneer uit die verantwoording blijkt dat de prestaties ontoereikend zijn?

***Bevindingen:* Prestaties zijn vooraf in de verleningsbeschikking en achteraf in de verantwoording vastgelegd (antwoord op vragen 1 en 2). [De] indruk is dat er kritisch naar de verantwoording wordt gekeken (antwoord 3). Kanttekening: dossiervorming (op afdeling) zou beter kunnen.**

Tijdsbesteding	HWL+ (S)WL	HWL	(S)WL
Inloopactiviteiten	21%	24%	3%
Kleinschalige activiteiten	8%	32%	36%
Grootschalige activiteiten	4%		
Jeugdparticipatie jongeren	7%		
Meidengroepen	4%		
Ondersteuning volwassen vrijwilligers	1%		
Dienstverlening	4%		
Educatieve activiteiten	1%		
Vindplaatsgericht jongerenwerk	19%	17%	25%
Netwerkontwikkeling	9%	3%	16%
Overige	3%		
Overhead, waaronder registratie, rapportage en vergaderen	19%	24%	20%
Totaal	*100%*	*100%*	*100%*

Bron: Enquête Jongerenwerk 2006

Conclusies organisatie en aansturing

C.13 *De gemeenteraad is aan de ene kant op een gedetailleerd niveau bezig met het jongerenwerk. Aan de andere kant zijn de kaders voor het jongerenwerk niet altijd duidelijk. Met helderder kaders kan het 'veld' beter aan de slag én kan de raad beter toekomen aan het bewaken van hoofdlijnen en kaders.*

C.14 *Jongerenwerk zou als basisvoorziening meer structureel gesubsidieerd moeten worden. Als het jongerenwerk op school als (onderdeel van een) basisvoorziening wordt beschouwd, moet de gemeente het ook financieren; omdat de school er baat bij heeft, moet de school er wel een bijdrage aan leveren (medefinanciering).*

C.15 *De gemeente heeft geen duidelijke visie op de marktsituatie met twee instellingen, maar benut in de praktijk de sterke kanten van beide organisaties en maakt gebruik van de verschillen in aanbod.*

C.16 *Verantwoording en verslaglegging vergen niet extreem veel tijd en vormen ook geen grote bureaucratische belemmering. Wel zou beter gekeken kunnen worden naar of en waarvoor de rapportages gebruikt worden.*

C.17 *Het is nog te vroeg om een eenduidig oordeel te vellen over de voor- en nadelen van de door de gemeente gehanteerde flexibele aanpak. De flexibele aanpak sluit wel beter aan bij wijkgrensoverschrijdende activiteiten. Ook lijkt met een flexibele aanpak makkelijker te kunnen worden ingespeeld op de vraag van jongeren en netwerkpartners.*

6 ALGEMENE CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

6.1 Algemene conclusies

Doel, functie en profiel jongerenwerk

- De meeste vragen die tot het verzoek van de visitatie hebben geleid kunnen worden beantwoord als helderder is wat men met het jongerenwerk wil bereiken en hoe dit past in het bredere jeugdbeleid. Als de doelstellingen duidelijk zijn, kan worden bepaald hoe je de doelstellingen kunt behalen, welke randvoorwaarden nodig zijn, welke organisatie het meest geschikt is voor de uitvoering, hoe je kunt vaststellen of de doelstellingen behaald zijn, en hoe je de kwaliteit kunt borgen.

- De verschuiving in taakstelling, die in het algemeen wel wordt geconstateerd in het jongerenwerk richting meer of minder specifieke vormen van preventie, is ook in Leeuwarden terug te zien. Hoewel de doelstelling, zoals in de gemeentelijke kadernota beschreven, breed geformuleerd is, ligt in de praktijk de nadruk meer op signaleren van problemen bij risicogroepen en problemen oplossen. Er ligt minder nadruk op het beschikbaar zijn van vrijetijdsbesteding voor alle jongeren en het bevorderen van participatie. Het organiseren van vrijetijdsbesteding wordt meer als een middel beschouwd om contact te krijgen met jongeren uit risicogroepen, dan om participatie te bevorderen. De doelgroep van het jongerenwerk is daarmee in de praktijk versmald.

- De doelen van het jongerenwerk zijn niet (voor iedereen) duidelijk – een helder profiel ontbreekt nu. De positie van het jongerenwerk is niet altijd duidelijk zichtbaar in het totale jeugdbeleid, in de (toekomstige) Centra voor jeugd en Gezin.

- De visitatiecommissie is van mening dat het belang van presentie en het bevorderen van participatie onvoldoende in de doelen van het jongerenwerk naar voren komen. Meer aandacht voor presentie in het publieke domein en participatie zou het jongerenwerk meer positioneren als een basisvoorziening in de wijken, vergelijkbaar met de aanwezigheid van bijvoorbeeld het ouderenwerk. De doelgroep van het jongerenwerk wordt daarmee verbreed.

- Als ervoor gekozen zou worden meer nadruk op presentie van jongerenwerk en vrijetijdsbesteding te leggen, dan zou dat overigens niet betekenen dat andere werkzaamheden van jongerenwerkers moeten verdwijnen. De signalering richting hulpverlening zoals die nu door het jongerenwerk wordt opgepakt, blijft nodig, maar zou helderder afgebakend moeten worden ten opzichte van netwerkpartners.

Basisvoorziening en onderwijs

- De mate waarin jongerenwerk wordt ingezet, is nu voor een aanzienlijk deel afhankelijk van de mate van overlast en incidenten. Een basisniveau van jongerenwerk is nu niet helder gedefinieerd. Het jongerenwerk wordt nu te weinig als een basisvoorziening gezien, waar extra inzet op basis van specifieke behoefte en specifieke doelgroepen bovenop zou kunnen komen.

- De commissie vindt het jongerenwerk op scholen als vindplaats zeer nuttig. Als het jongerenwerk meer als basisvoorziening wordt gezien, moet het jongerenwerk immers aanwezig zijn daar waar de jongeren zijn: zowel in de wijken als op scholen (en op andere plaatsten). Jongerenwerk op scholen betekent dat jongerenwerk ook meer voor alle jeugd beschikbaar is, inclusief tieners en kinderen.

- Een in de visitatie geconstateerd knelpunt is de afstemming van het jongerenwerk met de hulpverlening. Dit houdt verband met de relatief grote aandacht voor signaleren van

problemen bij risicogroepen en problemen oplossen. Het jongerenwerk zit dicht tegen de hulpverlening aan, waarbij in de praktijk niet altijd duidelijk is waar het jongerenwerk ophoudt en de hulpverlening begint. In het algemeen is het de vraag of hulpverlening de meest effectieve inzet van jongerenwerk is.

- De commissie vindt het jongerenwerk op scholen een goed voorbeeld van jongerenwerk als basisvoorziening, waarbij tegelijkertijd duidelijk is waar het jongerenwerk ophoudt en de hulpverlening (de zorgstructuur op scholen) begint. Het jongerenwerk kan niet een vervanging zijn van de zorgstructuur op scholen.

Kwaliteit jongerenwerk

- De indruk van de visitatiecommissie is dat het jongerenwerk in Leeuwarden van een kwalitatief goed niveau is. Die indruk is mede gebaseerd op het positieve oordeel van de netwerkpartners. Er zijn echter geen harde gegevens, bijvoorbeeld in de vorm van kengetallen die de kwaliteit van het jongerenwerk kunnen vergelijken met die in andere steden.

- Ook is de indruk dat de kwaliteit van de teams van jongerenwerkers van beide instellingen goed is. De teams in Leeuwarden bestaan uit gemotiveerde en geëngageerde jongerenwerkers. De relatief kleine teams van beide instellingen hebben het risico van discontinuïteit bij uitval en beperken de mogelijkheid van specialisatie.

- Er is er ruimte voor kwaliteitsverbetering door meer structurele evaluaties op basis van een beter evaluatiestramien. Er kan nauwkeuriger beschreven worden hoe met een bepaalde werkwijze doelstellingen worden behaald, wat de tussenliggende doelen zijn en wat daarbij de werkzame factoren zijn. De evaluatie van de eigen werkzaamheden kan dan op een hoger niveau komen. Er wordt nog te weinig gebruik gemaakt van evaluatie op basis van oordelen van netwerkpartners, onderwijs, buurtbewoners en jongeren (zogenaamde horizontale verantwoording).

- De samenwerking tussen jongerenwerk en netwerkpartners loopt over het algemeen goed. Een discussiepunt betreft het al genoemde grensvlak van jongerenwerk en hulpverlening.

Aansturing en financiën

- Het vaststellen van doelen, en daarmee kaders, gebeurt door de gemeenteraad. Als kaders en doelen helder zijn geformuleerd, kan de gemeenteraad gemakkelijker op hoofdlijnen controleren en kunnen de betrokken organisaties beter ‘op afstand’ aan de slag met de uitwerking en uitvoering. Dit past goed in de opvatting dat de gemeenteraad stuurt op hoofdlijnen.

- Als het jongerenwerk meer als basisvoorziening wordt ingezet, hoort daar ook een meer structurele financiering bij. De verhouding tussen incidentele en reguliere bekostiging is niet in evenwicht: naar het oordeel van de commissie worden teveel activiteiten die als regulier moeten worden beschouwd, incidenteel bekostigd.

- Als de gemeente het jongerenwerk in het onderwijs ziet als onderdeel van de basisvoorziening van het jongerenwerk, dient er ook structurele gemeentelijke financiering voor te komen. Omdat het jongerenwerk op school naast het schoolbelang overstijgende functies ook specifieke functies voor de school heeft (sfeer, informatie, bijdrage in zorgstructuur) zou de school ook deels voor de financiering zorg moeten dragen.

- De commissie is van mening dat er in beginsel voldoende jongerenwerk in Leeuwarden is, maar ziet wel risico’s. Ten eerste dreigt de huidige aandacht voor risicojongeren de

basisactiviteiten te 'versmallen'. Als het jongerenwerk als een basisvoorziening wordt gezien, dan zal er voldoende jongerenwerk in elke wijk moeten zijn. De beoogde afname van de budgetten brengt de realisatie van een dergelijke basisvoorziening in gevaar, en versterkt de neiging om met tijdelijke, aanvullende projecten het budget aan te vullen.

- De commissie is van mening dat de situatie met twee aanbieders naar behoren functioneert. De verdeling over wijken en stedelijke activiteiten en de onderlinge samenwerking gaat in elk geval op uitvoerend niveau redelijk goed. Beide instellingen vullen elkaar aan. Of een andere situatie beter zou zijn, is niet aan te geven op basis van deze visitatie. De gemeente heeft in dat verband op dit moment geen duidelijke visie op de voor- en nadelen van het werken met twee aanbieders.

6.2 Aanbevelingen

Doel, functie en profiel jongerenwerk

I De gemeenteraad zou opnieuw de kaders en doelen op hoofdlijnen voor het jongerenwerk helder moeten vaststellen.

II De commissie geeft aan de gemeente(raad) als overweging mee om het jongerenwerk meer te laten doen aan vrijetijdsinvulling en participatie. Het jongerenwerk zou meer ingezet moeten worden met het oog op presentie in het publieke domein en minder op hulpverlening.

III Het jongerenwerk moet een scherper profiel krijgen: wat doen ze wel en wat doen ze niet. Dit moet beter worden uitgedragen, zodat het jongerenwerk een duidelijke status krijgt, als een volwaardige partner wordt gezien, en als het ware nog meer gewicht in de schaal legt.

IV De gemeentelijke visie op het jongerenwerk moet een duidelijker plaats krijgen binnen het gemeentelijke jeugdbeleid, bijvoorbeeld in een nieuwe jeugdbeleidsnota, en in het algemene participatiebeleid.

V De afstemming van de functie van het jongerenwerk in termen van signalering en preventie met de rol van andere netwerkorganisaties moet ook op beleidsmatig niveau beter worden weergegeven.

Basisvoorziening en onderwijs

VI De commissie geeft ter overweging het jongerenwerk meer als een basisvoorziening in wijken te zien, vanuit een presentie-benadering, vergelijkbaar met de aanwezigheid van bijvoorbeeld ouderenwerk.

VII Het jongerenwerk op scholen moet als onderdeel van de basisvoorziening worden gezien.

VIII Het moet duidelijker voor het uitvoerende niveau zijn wanneer overdracht van een jongere naar hulpverlening plaatsvindt. De netwerkpartners moeten dan wel kunnen 'leveren'; dat moet beter worden georganiseerd, bijvoorbeeld in de vorm van één contactpersoon.

Kwaliteit

IX Kwaliteitsborging moet systematischer op basis van meer structurele evaluaties en gericht op inzicht in de effectiviteit van het jongerenwerk. Er kan meer gebruik

worden gemaakt van evaluatie op basis van het oordeel van netwerkpartners, onderwijs, buurtbewoners en jongeren (horizontale verantwoording). Voor het meten van effectiviteit kan ook meer worden aangesloten bij de jeugdmonitor met vragen over jongerenwerk/activiteiten voor jongeren.

X Om het risico van discontinuïteit bij uitval te beperken en de mogelijkheid van ontwikkeling en specialisatie binnen de teams te bevorderen, zijn goede afstemming en afspraken over samenwerking nodig tussen HWL en WL.

Aansturing en financiën

XI De bekostiging van het jongerenwerk moet meer structureel worden. Het werken met subsidies voor projecten voor afzonderlijke problemen en doelgroepen zou beperkt moeten blijven voor tijdelijke activiteiten en experimenten.

XII Als de gemeente het jongerenwerk in het onderwijs ziet als onderdeel van de basisvoorziening van het jongerenwerk, dient er ook structurele gemeentelijke financiering voor te komen. Gemeente en onderwijsinstellingen moeten afspraken maken over de omvang van de medefinanciering; de huidige verdeling van rond de 75% gemeente en 25% onderwijs lijkt niet onredelijk.

XIII Er zou onderzocht kunnen worden in welke mate de WMO ook als een financieringsbron voor het participatiedeel van het jongerenwerk kan worden gebruikt.

XIV De gemeente moet duidelijker zijn over de rol van beide instellingen. Er moet een visie komen op de voor- en nadelen van het werken met twee aanbieders.

XV Jongerenwerk moet ook bij ontwikkeling Centra voor Jeugd en Gezin betrokken worden.

Bijlage I: Motie gemeenteraad

080128; Beleidsnotitie Jongerenwerk 2008-2010, CDA, PvdA, PAL/GL
Aangenomen met algemene stemmen.

De raad van de gemeente Leeuwarden,
In vergadering bijeen op 28 januari 2008;
Overwegende dat:

1. de instellingen voor jongerenwerk tot op heden zelf hun evaluaties schrijven over het jongerenwerk;
2. de raad graag een objectieve beoordeling van het jongerenwerk wil hebben;
3. een visitatiecommissie een objectieve beoordeling wou kunnen geven;
4. de raad een voorstander is van het instellen van een visitatiecommissie voor het jongerenwerk in de gemeente Leeuwarden;
5. zo'n visitatiecommissie een nieuw gegeven is voor het jongerenwerk;
6. de raad hierin een ondersteunende rol wil spelen;

verzoekt het college:

1. zo spoedig mogelijk te beginnen met het samenstellen van een visitatiecommissie, waarvan de leden geen binding hebben met de gemeente Leeuwarden en de hier werkende instellingen voor het jongerenwerk;
2. de visitatiecommissie hun werk te laten verrichten op het gebied van effectiviteit en doelmatigheid, maar ook te onderzoeken of er voldoende jongerenwerk (op school en in de wijk) is en of het aansluit bij de behoefte van de doelgroep;
3. er voor zorg te dragen dat het rapport van de visitatiecommissie uiterlijk april 2009 in de commissie Welzijn behandeld kan worden;

en gaat over tot de orde van de dag.

Bijlage II: Samenstelling visitatiecommissie

Peter Lankhorst (voorzitter) is lang in de politiek actief geweest in de gemeenteraad van Amsterdam, in de Tweede Kamer (1981-1994) en als bestuurder van stadsdeel Bos en Lommer in Amsterdam. Hij is nu bestuurlijk en adviserend actief op onder meer het terrein van jeugdbeleid en jeugdzorg.

Ate Alkema heeft diverse functies gehad in het basis-, speciaal onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs, waarvan vanaf 1979 tot 2003 een directiefunctie in het middelbaar beroepsonderwijs en lid College van Bestuur van een ROC. Hij bekleedt diverse bestuurlijke functies op maatschappelijk, cultureel en onderwijsterrein. Vanaf 2003 is hij adviseur voor diverse werkvelden.

Micha de Winter is als hoogleraar verbonden aan de opleiding Pedagogiek van de Universiteit Utrecht, en bekleedt daarnaast de facultaire Langeveld-leerstoel op het gebied van maatschappelijke opvoedingsvraagstukken. Hij geeft onderwijs en verricht onderzoek op het gebied van maatschappelijke opvoedingsvraagstukken, jeugdbeleid en preventie. Daarnaast is hij lid van de Raad voor de Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO).

Bijlage III: Gesprekspartners

Gemeenteraad
Mw. Dames (CDA)
Dhr. Tilma (FNP)
Dhr. Stoker (CU)
Dhr. Feddema (VVD)
Dhr. Staal (PvdA)
Dhr. Nicolai (PAL/GroenLinks).

HWL
Dhr. Verf (directeur)
Mw. Adema (sectormanager)
Mw. Dekker (teamhoofd)
7 jongerenwerkers

WL
Dhr. Braaksma (directeur)
Mw. Mijnheer (teamleider)
8 jongerenwerkers

Onderwijs
Dhr. Giesing (zorgcoördinator Comenius)

Gemeente Leeuwarden
Dhr. Krol (wethouder Jeugd en Onderwijs, Financiën)
Mw. Thijsseling (onderwijs en jeugd/jongerenparticipatie)
Mw. De Jager (RMC coördinator Friesland Noord)
Dhr. Luiten (zorg en sport – accounthouder subsidiebeschikkingen HWL/WL)
Dhr. Kroes (projectleider jeugd en onderwijs)
Mw. Levering (openbare orde, jeugd)
Mw. De Boer (task force overlast)

Netwerkpartners
Dhr. Terpstra – bv Sport/Buurt Onderwijs Sport (BOS)
Dhr. De Schiffart – bv Sport/Buurt Onderwijs Sport (BOS)
Dhr. Kamsma – Meldpunt Overlast
Mw. Biemans – AOC (vmbo)
Dhr. Dekker – politie
Dhr. Visser – Het Buro (Saris)/StraatTalentTeam
Mw. Krezseminski – VNN (verslavingszorg)
Mw. Scholten – roc Friesland College
Mw. Buis – Bureau Jeugdzorg
Mw. Demmer- Bureau Jeugdzorg

Bezoek activiteiten
De commissie heeft ook enkele activiteiten van het jongerenwerk bezocht en aldaar met jongeren gesproken:
- Jeugdsoos in wijk Bilgaard (WL)
- Jeugdsoos centrum (HWL)
- Comenius, locatie Esdoornstraat (vmbo, met Loco Bussa)
- Piter Jelles Nijlân (vmbo).

Bijlage IV: Relevante documentatie

Algemeen

- Kaderstellende beleidsnotitie jongerenwerk, Gemeente Leeuwarden, juli 2004
- Beleidsnotitie jongerenwerk 2008-2010, november 2007 (met samenvatting resultaten enquête)
- Onderzoek jongerenwerk 2007 (resultaten enquête)
- Jeugdagenda 2005-2008, Gemeente Leeuwarden
- Experimenten jongerenwerk, Memo van wethouder Krol voor de raad, januari 2008
- Subsidiebeschikkingen voor jongerenwerk
- Samenvatting vooronderzoek rekenkamercommissie Leeuwarden (naar subsidie HWL)

Informatie HWL/WL

- Methodebeschrijving Warme aanpak (WL)
- Informatie over project jongerencoach HWL
- Flexibele inzet jongerenwerk 2008 SWL (bijlage bij beleidsnotitie jongerenwerk 2008-2010, voorstel B&W)
- Jaarverslag HWL 2007
- Jaarverslag SWL 2007
- Verslag eerste zes maanden 2008 HWL: per wijk korte beschrijvingen van activiteiten en resultaten
- Halfjaarrapportages Piter Jelles Aldl□n en Nyl□n, jan – juni 2008
- Signalering en trendrapportage 2007 (HWL)
-

Onderwijs

- Folder en nieuwsbrief over jongerenwerk op school in Deventer
- Projectplan tienerwerk HWL
- Informatiemap over jongerenwerk op Comenius
- Jongerenwerk in school, Eindrapportage jongerenwerk op Piter Jelles Nyl□n, 2005 – 2007
- Scholierenonderzoek Communities That Care (2006)
- Jeugdmonitor 2005 12-17 jarigen
- Jeugdagenda 2005-2008, Gemeente Leeuwarden

Over jongerenwerk algemeen/effectiviteit

- Nation, M., C. Crusto, A. Wandersman, K.L. Kumpfer, D. Seybolt, E. Morissey en K. Davino (2003), 'What works in prevention. Principles of effective prevention programs', in: 'American Psychologist' 58, p. 449-456.